

XXI ASR TA'LIMI SHAROITIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARDA PROGNOZLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARBLIGI

Amirullayeva Barno Abdulhaqovna

Iqtisodiyot va pedagogika universiteti Samarqand kampusi dotsenti

Kamolova Uljon Abdulhaqovna

Samarqand viloyati pedagogik mahorat markazi o'qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada XXI asr ta'lim muhitida bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik prognozlash ko'nikmalarini shakllantirish zarurati ilmiy jihatdan ko'rib chiqiladi. Ta'lim jarayonining murakkab va o'zgaruvchan xususiyati, o'quvchilarning individual ehtiyojlari, kompetensiyaviy yondashuvning ustuvorligi hamda raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi o'qituvchidan faqat bilim berishni emas, balki pedagogik vaziyatlarni oldindan tahlil qilish, ta'lim natijalarini bashoratlash va strategik pedagogik qarorlar qabul qila olishni talab etadi. Maqolada pedagogik prognozlash tushunchasining mazmuni, uning o'qituvchi kasbiy kompetensiyasi tarkibidagi o'rni hamda bo'lajak o'qituvchilarda mazkur ko'nikmalarni rivojlantirish omillari va ularning ahamiyati tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: pedagogik prognozlash, bo'lajak o'qituvchi, kasbiy kompetensiya, ta'lim sifati, prognozlash ko'nikmalari.

Abstract. This article provides a scientific analysis of the necessity of developing pedagogical forecasting skills in pre-service teachers within the educational environment of the 21st century. The complex and rapidly changing nature of the educational process, students' individual needs, the priority of the competency-based approach, and the intensive development of digital technologies require teachers not only to deliver knowledge, but also to analyze pedagogical situations in advance, predict learning outcomes, and make strategic pedagogical decisions. The article examines the essence of pedagogical forecasting, its place within the structure of teachers' professional competence, as well as the factors influencing the development of these skills in future teachers and their significance.

Keywords: pedagogical forecasting, pre-service teacher, professional competence, quality of education, forecasting skills.

Аннотация. В статье с научной точки зрения рассматривается необходимость формирования педагогических прогностических навыков у будущих учителей в образовательной среде XXI века. Сложный и динамично изменяющийся характер образовательного процесса, индивидуальные потребности обучающихся, приоритет компетентного подхода, а также интенсивное развитие цифровых технологий требуют от учителя не только передачи знаний, но и способности заранее анализировать педагогические ситуации, прогнозировать результаты обучения и принимать стратегические педагогические решения. В статье раскрывается сущность педагогического прогнозирования, его место в структуре профессиональной компетентности

учителя, а также факторы и значимость развития данных навыков у будущих учителей.

Ключевые слова: педагогическое прогнозирование, будущий учитель, профессиональная компетентность, качество образования, прогностические навыки.

XXI asrda ta'lim tizimi jamiyat taraqqiyotining muhim strategik omili sifatida tub o'zgarishlar bosqichiga kirib bormoqda. Globallashuv jarayonlari, raqamli texnologiyalarning jadal rivoji, axborot hajmining keskin ortishi hamda ta'lim mazmunining yangilanishi o'quvchilarning individual ehtiyojlarini kuchaytirib, o'qituvchidan yangicha kasbiy yondashuvni talab etmoqda. Bugungi kunda o'qituvchi faqat bilim manbai emas, balki ta'lim jarayonini oldindan rejalashtira oladigan, ehtimoliy pedagogik vaziyatlarni bashorat qiladigan va kutilayotgan natijalarni prognozlay oladigan mutaxassis sifatida faoliyat yuritishi zarur.

Shu jihatdan, bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik prognozlash ko'nikmalarini shakllantirish zamonaviy ta'limning eng muhim va ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Mazkur ko'nikmalarining rivojlanganligi talabalarning analitik fikrlashi, refleksiv faoliyati va shaxsiy-kasbiy kompetensiyalarini takomillashtirishga, shuningdek, ta'lim jarayonini samarali boshqarishga xizmat qiladi. Zamonaviy ta'lim tizimi bir qator o'ziga xos xususiyatlari bilan tavsiflanadi (1-jadval).

1-jadval

Zamonaviy ta'limning asosiy xususiyatlari

Xususiyat	Tavsif
Ta'lim jarayonining o'zgaruvchanligi va murakkabligi	Pedagogik vaziyatlar tez-tez almashinadi, an'anaviy yechimlar har doim ham samarali bo'lavermaydi
O'quvchilarning individual rivojlanish xususiyatlari	Har bir o'quvchi o'ziga xos ehtiyoj va rivojlanish sur'atiga ega
Kompetensiyaviy yondashuv	O'qituvchidan bilim berish bilan birga amaliy va prognozlovchi faoliyat talab etiladi
Natijalarni rejalashtirish va monitoring qilish	Ta'lim samaradorligini oshirish uchun natijalarni oldindan bashoratlash muhim
Analitik va refleksiv tayyorgarlik	Pedagogik qarorlarni ongli va strategik qabul qilishni ta'minlaydi

Mazkur sharoitda o'qituvchi har bir pedagogik qarorning ehtimoliy oqibatlarini oldindan tasavvur qilishi, o'quvchi rivojlanishidagi ijobiy va salbiy tendensiyalarni aniqlashi hamda faoliyatini shunga muvofiq tarzda rejalashtira olishi lozim. Bu esa pedagogik prognozlash ko'nikmalarining yetarli darajada rivojlangan bo'lishini talab qiladi.

Pedagogik prognozlash — bu o'qituvchining ta'lim-tarbiya jarayonida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan holatlarni, o'quvchilarning rivojlanish istiqbollari va

kutilayotgan ta'lim natijalarini ilmiy asosda oldindan ko'ra bilish va bashorat qilish faoliyatidir.

Bo'lajak o'qituvchida pedagogik prognozlash quyidagi ko'nikmalar majmuini qamrab oladi (1-rasm). Ushbu ko'nikmalar o'qituvchining kasbiy kompetensiyasining ajralmas tarkibiy qismi hisoblanadi.

Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik prognozlash ko'nikmalarini rivojlantirish zarurati bir qator muhim omillar bilan belgilanadi. Avvalo, zamonaviy ta'lim jarayonining murakkablashuvi va noaniqligi standart pedagogik yondashuvlarning har doim ham kutilgan samarani bermasligini ko'rsatmoqda. Shu bois o'qituvchi har bir vaziyatda moslashuvchan va ongli qaror qabul qila olish uchun prognozlash ko'nikmalariga ega bo'lishi zarur.

Bundan tashqari, ta'lim sifatini ta'minlashga bo'lgan ehtiyoj ham ushbu ko'nikmalarning rivojlanishini taqozo etadi. Ta'lim natijalarini oldindan rejalashtirish va bashorat qilish pedagogik faoliyatni tizimli, maqsadli va samarali tashkil etish imkonini beradi.

Kompetensiyaviy yondashuvning ustuvorligi ham bu jarayonda muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy o'qituvchi bilim berish bilan cheklanmay, analitik, amaliy va prognozlovchi faoliyatni uyg'unlashtira oladigan mutaxassis bo'lishi lozim. Bu esa ta'lim jarayonini samarali boshqarish va o'quvchilarning rivojlanishini ta'minlash uchun zarurdir.

Shuningdek, innovatsion va raqamli ta'lim muhitining rivojlanishi pedagogik prognozlashning ahamiyatini yanada oshirmoqda. Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayonini tezkor va o'zgaruvchan qilayotgan bir sharoitda o'qituvchi pedagogik vaziyatlarni oldindan ko'ra bilishi va qarorlarini shunga mos ravishda qabul qilishi muhimdir.

Natijada, pedagogik prognozlash ko'nikmalarini rivojlantirish ta'lim jarayonini samarali tashkil etish, o'quvchilarning individual ehtiyojlarini hisobga olish hamda o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini mustahkamlashning muhim sharti hisoblanadi.

Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik prognozlash ko'nikmalarining rivojlanishi quyidagi ijobiy natijalarga olib keladi:

- ta'lim jarayonini ongli va maqsadga yo'naltirilgan holda tashkil etish;
- pedagogik xatolarni oldindan aniqlash va oldini olish;
- o'quvchilarning individual rivojlanish xususiyatlariga moslashish;
- kasbiy refleksiya va o'z-o'zini rivojlantirishni faollashtirish;
- o'qituvchining kasbiy barqarorligini ta'minlash.

Xulosa qilib aytganda, XXI asr ta'limi sharoitida bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik prognozlash ko'nikmalarini shakllantirish obyektiv zarurat hisoblanadi. Ushbu ko'nikmalar o'qituvchining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish, ta'lim sifatini oshirish hamda zamonaviy ta'lim muhitiga muvaffaqiyatli moslashishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli pedagogik ta'lim tizimida bo'lajak o'qituvchilarni pedagogik prognozlash faoliyatiga maqsadli tayyorlash, samarali metodik yondashuv va texnologiyalarni joriy etish dolzarb vazifalardan biridir.